

De ideale uitzetkarper

Deel 1 – Passen en meten

Als karpervissers hebben we steeds meer invloed op onze eigen toekomst. We worden ernstig genomen door degenen die beslissen over karperuitzettingen. Dat schept kansen maar ook verantwoordelijkheid. Zonder goede voorbereiding geen goede Tour. In dit tweeluik nemen wij de ideale start van de droomvissen van later onder de loep. In het eerste deel ligt het accent op de grootte, leeftijd en achtergrond van uitzetkarpers.

Hoe groter, hoe beter', lijkt het nieuwe credo bij uitzetters. Geen Spiegelkarperproject (SKP) durft het nog in z'n hoofd te halen om visjes onder de kilo uit te zetten. Kijk maar eens naar de gezichten bij een SKP-uitzetting. Die beginnen pas te stralen als de relatief grote vissen uit de tank tevoorschijn komen. Een menselijk trekje waar je nauwelijks aan ontkomt. Ook wij niet. Toch bekijken wij de nieuwe ontwikkeling met argusogen. Is groter wel beter?

Iedereen zal het er over eens zijn dat het bij karperuitzettingen zou moeten draaien om het effect dat ermee wordt gesorteerd. Welk percentage van de uitgezette vissen wordt ook werkelijk oud in het uitzetwater? We weten allemaal hoe aantrekkelijk mythes in ons wereldje steeds weer blijken te zijn. Gaat het in de praktijk van vandaag wel om doelmatigheid of voeren zaken zoals geldelijk gewin, prestige en politiek de boventoon? Filip en ik schuiven onze stoelen

naar de tafel en buigen ons over het pak verzamelde SKP-data. Terugmeldingspercentages van uitgezette spiegelkarpers vormen voor ons de rode en gouden draad waarmee we, overigens niet zonder vertaalslag, uitspraken durven doen over de overleving van uitgezette karpers. Iets heel anders is of we met onze conclusies tegen de beeldvorming op kunnen. Helaas heeft een simpele foto op Facebook vaak meer zeggingskracht dan een koffer vol van onze SKP-data...

VERCOMMERCIALISERING

Een jaar of drie geleden werden wij getipt over een Engelse kweker die eindelijk in onze behoefte aan mooi beschubde spiegelkarpers kon voldoen. Het filmpje op Youtube is om je duimen en vingers bij af te likken. Prachtige spiegels die volledig in de watten worden gelegd om maar ongeschonden groter te kunnen worden. Het getoonde formaat na drie groeiseizoenen leek in onze ogen perfect om afgeleverd te worden. Tot onze verbazing liep de film echter door. De vissen werden verhuisd naar weer een andere zwaar bevoerde kweekvijver. Om door te groeien? Ja, maar hoezo eigenlijk? Ook na aandachtig luisteren geen antwoord op die vraag. Eindelijk, na een jaar of vijf werd de vis afgeleverd en definitief uitgezet bij een circuit- of betaalwater. Dan heb je het dus over vissen van ruim 10 kilogram zwaar en betaal je per karper een astronomisch bedrag.

Kansloos formaat of prima investering?

Helaas heeft een simpele foto op Facebook vaak meer zeggingskracht dan een koffer vol van onze SKP-data ...

Zou het lucratieve van deze praktijk soms meteen een eerste antwoord zijn op de vraag waarom die uitzetkarpers tegenwoordig steeds groter moeten zijn?

Het maakt in ieder geval duidelijk dat kwekers en leveranciers vaak niet de eerst aangewezenen zijn om betrouwbare voorlichting te geven over de ideale uitzetkarper. Het uitzetten van grotere uitzetkarpers is pas kosteneffectief als de overleving met het uitzetgewicht navenant stijgt. Bedenk dan meteen dat bij tien keer betere overlevingskansen van een k5 ('k' staat voor karper het getal voor het aantal groeiseizoenen) ten opzichte van een k3 van 2.000 gram de prijs voor het opbouwen van een bestand minimaal vijf keer hoger uitvalt!

Op veel beheerders maakt dat vooralsnog niet veel indruk. Die lijken liever voor instant succes en (schijn) zekerheid te gaan: 'Er zwemmen grote karpers want wij hebben ze uitgezet.' Van betaalwateren kun je deze mentaliteit nog voorstellen,

Koren op de molen van 'grootuitzetters'. Deze door Boris van Wijk in 2012 gevangen SKP-vis van over de 20 kg ging de bladen door. De plankfoto laat weinig ruimte voor nuance: de (Duitse) vis barst uit de karperplank...

die winnen hun investering wel terug door reclame te maken met die grote karpers, maar dat Spiegelkarperprojecten van grote open wateren ook

gaan voor grotere karpers schreeuwt om een analyse.

KWETSBAIRE FASE

Als je wil begrijpen waar uitzetkarpers aan moeten voldoen ontkom je

Leuk voor de omstanders, maar efficiënt en kosteneffectief?

BVK

De Belangenvereniging Verantwoord Karperbeheer (BVK) doet met

de Spiegelkarperprojecten in Nederland en België al sinds 1998 onderzoek naar de effectiviteit van uitzettingen. De databank wordt steeds indrukwekkender. Reden genoeg voor Sportvisserij Nederland om deze belangenvereniging al in 2011 te benaderen voor een gezamenlijk rapport over de analyse van SKP-data. Dat rapport 'Spiegelbeelden' is recentelijk verschenen. Een digitale versie staat op de website van de BVK: www.karperbeheer.nl

niet aan een blik op de natuurlijke gang van zaken. ‘Verspilling’ is het woord dat het eerst bij je opkomt als je het eerste jaar van een karperven in buitenwater beschouwt. Bij een vis van 10 kilogram kan de productie oplopen tot twee miljoen eitjes! Een fractie komt de eerste maanden door en wanneer karpertjes aan het eind van het eerste groeiseizoen de 25 gram niet halen zijn ze in ons klimaat vrijwel kansloos.

Ook in het tweede groeiseizoen is de natuurlijke selectie nog rigoureuus. Pas na drie groeiseizoenen is het omslagpunt bereikt en is de meest kritieke fase voorbij. Vanaf dat moment begint normaal gesproken een stabiele fase gekenmerkt door weinig sterfte.

Dat is de theorie, maar die bleek lang niet altijd op te gaan zo blijkt overduidelijk uit de data van de Nederlandse SKP'en. Tussen 2002 en 2005 verdwenen verschillende uitzetlichtingen k2 en k3 Valkenswaardspiegels bijna compleet van de radar. Alles wees en wijst erop dat

Opkweek in aquaria: hoeveel van deze visjes zullen de eerste etappe buiten overleven?

deze lichtingen in de eerste winter en lente in het buitenwater voor zeker 80% het loodje hebben gelegd. Het formaat van de vissen (gemiddeld circa 1.100 gram) kreeg al snel de schuld. Nieuwe cijfers of een grondige analyse werden niet afgewacht. De roep om grotere pootkarpers was een feit en kwekers en leveranciers konden aan de bak.

SNOEKENVOER

De voorstanders van grotere uitzetkarpers bedienen zich van een aantal argumenten. Het meest aansprekende argument is dat kleine karpertjes ten prooi vallen aan snoek en meerval. Het is een feit dat 0-plus karpertjes tot 25 cm lengte door hun ‘onbeholpen’ gedrag praktisch weerloos staan tegenover volwassen snoeken. Maar uitgaande van een k2 vis van gemiddeld 35 cm lang bij 900 gram aan gewicht is dat nog helemaal geen uitgemaakte zaak. Het voedsel van het gros van de snoeken (ook van grote) bestaat uit makkelijk verkrijgbare prooivis tot zo'n 20 cm en vooral slanke soorten. Je kunt veel zeggen van de karpertypen die het laatste decennium worden uitgezet maar niet dat ze slank gebouwd zijn...

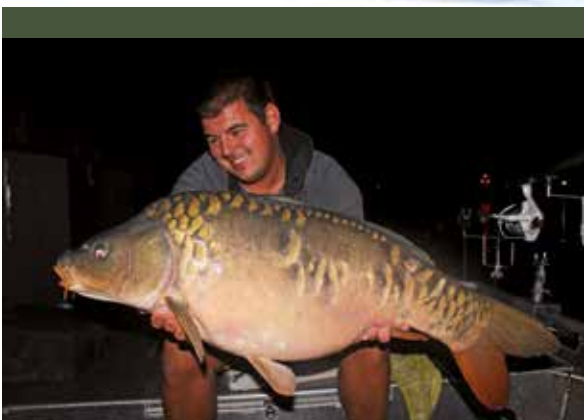
Na veel vergelijkwerk hebben we in de data één aanwijzing gevonden voor substantiële predatie van snoek. In de randmeren werd in november 2006 op dezelfde dag, uit dezelfde tankwagen k2-visjes geleverd van circa 850 gram gemiddeld.

Deze werden zowel door SKP-Zuidelijke Randmeren als door SKP-Veluwerandmeren uitgezet. Slechts één schutsluis scheidt beide meren, maar de verschillen in milieu en daarmee in visgemeenschap waren opvallend. De Veluwerandmeren zijn relatief helder en snoekrijk, met vooral veel grote snoeken. De Zuidelijke Randmeren waren destijds (nog) relatief troebel en snoekarm. Het terugmeldingspercentage na acht jaar is 31% voor de Zuidelijke Randmeren terwijl SKP Veluwerandmeren niet hoger scoort dan 2%. Bij een formaat van 40 cm en gewichten boven de 1.000 gram hebben wij echter in geen enkel water een substantieel predatie-effect van grote snoek kunnen ontdekken. Ook de aanwezigheid van grote meerval wordt steeds vaker genoemd als reden om grote karpers uit te zetten. SKP Rijnlands boezem-zuid zet sinds 2001 middenin het grootste meervalgebied van Nederland (Westeinderplassen) uit. Van substantiële verliezen door de aanwezigheid van meerval blijkt echter vooralsnog niets uit die cijfers. Net als voor snoek geldt dat meerval weliswaar grote prooien aan kan, maar zich in de praktijk bijna uitsluitend richt op kleine(re) en makkelijker prooien.

HET IDEALE TERUGMELDPATROON

Elke karpervisser vraagt zich wel eens af hoeveel karpers er rond-

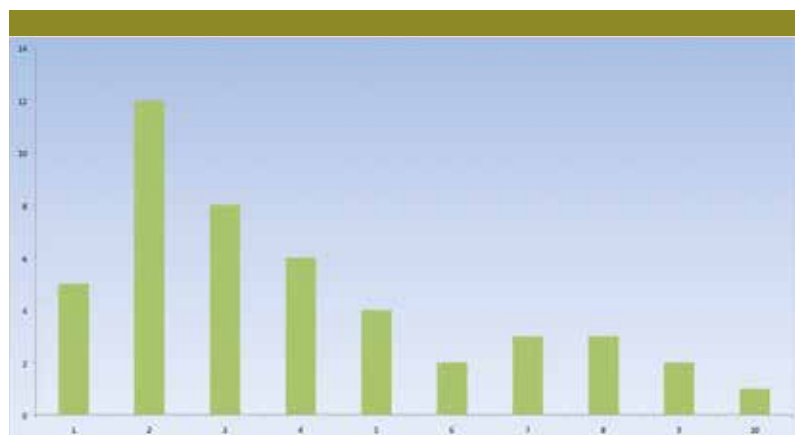
IDEAAL

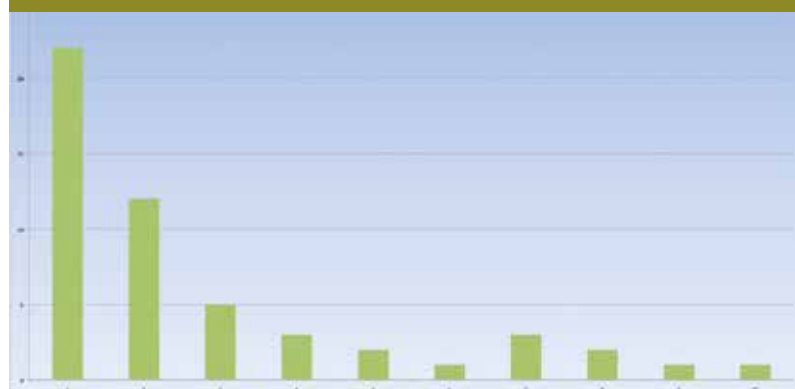
Een ideale uitzetkarpers mag ook mooi zijn! Deze door Jan van Dooren gevangen projectspiegel werd in november 2006 in de Zuidelijke Randmeren uitgezet op 35 cm bij 700 gram. In september 2014 was deze vis 90 cm bij 14.000 gram.

zwemmen in het (stuk) water dat hij bevest. Aan de hand van je eigen vangsten en die van je maten slaat menigeen aan het interpreteren. Als je een reeks nooit eerder geziene karpers tegenkomt krijg je gauw het gevoel dat het bestand groot is, terwijl je bij (veel) dubbelvangsten gemakkelijk op de gedachte komt dat je zo'n beetje rond bent. Zo simpel zit het doorgaans niet, maar zeker is dat vangst- of terugmeldpa-

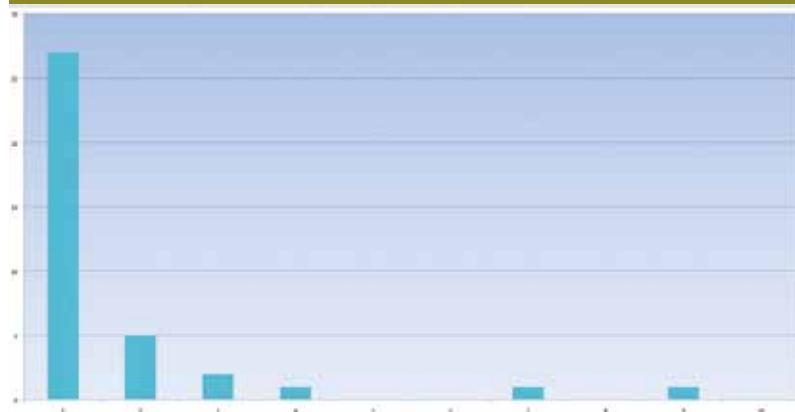
tronen inzicht kunnen geven in de grootte van het bestand. Rekening houdend met factoren zoals migratie en vangbaarheid van karpers kun je door het bestuderen van het terugmeldverloop bij een SKP een adequate indruk krijgen van het succes van uitzetlichtingen. Onderstaande gemodelleerde figuren laten goed de verschillen zien in terugmeldingsverloop in de tijd (jaren) bij uitzettingen met kleine

Figuur 1 - Terugmeldpatroon unieke vangsten bij uitzet 100 stuks k2/k3 1.300 gr.

Figuur 2 - Terugmeldpatroon unieke vangsten bij uitzet 100 stuks k3 à 2.000 gr.

Figuur 3 - Terugmeldpatroon unieke vangsten bij uitzet 100 stuks k5 4.500 gr.

en grotere/oudere uitzetkarpers. Bij succesvolle uitzettingen van SKP's zie je steeds hetzelfde patroon. De vangpiek in de eerste twee jaar is er bijna altijd. Bij uitzetvisjes van 1.2 à 1.5kg ligt de piek wat verder weg. Aanvankelijk zijn het vooral feeder- en vaste stokvisser die bij dit formaat voor terugmeldingen (kunnen) zorgen. De aanpak (soort en formaat aas) van de gemiddelde karpervisser blijkt dan toch telkens te selectief. Geen paniek echter, tijdens het tweede jaar na uitzetting kun je een flinke inhaalbeweging van die visjes verwachten. Met hun drie tot vijf (ja, zo hard gaat het!) lichaamsgewicht worden ze ineens wel vangbaar voor ons, karpervissers.

Na twee jaar neemt het aantal nieuwe meldingen standaard af, maar als het goed is stopt nadien de vangst van nieuwe individuen niet volledig. Sterke afwijkingen van dat patroon mogen te denken geven over de vitaliteit van betreffende uitzetlichtingen.

Kenmerkend voor veel lichtingen met grotere/oudere uitzetkarpers (fig. 3.) is dat vanaf twee jaar na uitzetting het aantal nieuwelingen in de vangst sterk daalt. Bovendien keert een hoog percentage in de eerste jaren gevangen karpers in het vervolg niet meer terug. Bij een geslaagde 'landing' van uitzetkarpers zie je juist vele jaren na

In Vlaanderen worden meer en meer spiegelkarpers uitgezet tussen één en anderhalve kilogram. De terugmeldpiek (zie figuur 1) van die visjes is er pas het tweede seizoen na uitzetting. Vraag maar aan Filip!

uitzetting nog nieuwe individuen verschijnen in de terugmeldingen. Bovendien keert dan een behoorlijk percentage van in de eerste twee jaar gemelde vissen regelmatig terug in de vangsten nadien.

COUVEUZEKARPERS

Het aanpassingsvermogen van karpers oftewel adaptatie loopt als een rode draad door ons verhaal. Voor elk organisme geldt dat hoe ouder dat organisme is en hoe langer het in een bepaalde omgeving heeft verkeer, des te lastiger het is om zich aan te passen aan een nieuwe omgeving. Tegelijk geldt dat hoe meer die omgeving verschilt van de vorige hoe lastiger. Karpers zijn van oorsprong en in aanleg een rivieren(delta)vis. Door het kweken heeft de mens van de karpers een tamme vijvervis weten te maken. De omstandigheden in de meeste kwekerijen zijn meestal niet te vergelijken met het buitenwater. Denk maar aan het proces van afstrijken, opgroei in aquaria en het binnen

opkweken in gezuiverd water. Veel kwekers, waaronder de OVB in het verleden, maken voor de opgroei ook nog eens gebruik van warm koelwater, waarbij ook in de winter wordt doorgevoerd. De vissen kennen dan dus geen groeistop in de winter, en halen sneller bepaalde gewichten. Dat is pure winst als het gaat om consumptiekarpers met bestemming pan, maar 'onze karpers' moeten langer mee... De met

veel zorg omgeven 'couveusekarpertjes' moeten vroeg of laat op eigen benen staan.

Het is niet duidelijk of het slechte rendement van de meeste lichten Valkenwaardspiegels sinds 2001 samenhangt met het gevoerde kweekproces of dat de genetische component van deze bloedlijn bepalend is geweest. Het is allicht een combinatie. Ons idee is dat hoe langer karpers in kunstmatige, en

PAPEGAAITJE LEEF JE NOG?

In maart 2007 werden 85 spiegelkarpers vanwege hun slechte bekken overgeplaatst vanuit de Bosbaan bij Amsterdam naar open boezemwater. Gemiddeld wogen die spiegels 'ruim zes kilogram', terwijl de gemiddelde leeftijd bij benadering zo'n 12 jaar was. Het terugmeldingspercentage lag vijf jaar na die overplaatsing op 30%, rond het gemiddelde van het AHV- SKP. Een aantal 'Bosbaanpapegaaien' groeiden en groeiden explosief en dat gaf aanvankelijk het gevoel goed bezig te zijn. Het begon te dagen toen vier jaar na uitzetting geen enkel nieuw gezicht tussen de gemelde Papegaaien zat. De uitzetting/overzetting, bedoeld om deze vissen een rustige oude dag te bezorgen, was voor veel vissen waarschijnlijk uitgedraaid op een nieuwe kwelling, een tot verliezen gedoemde aanpassingsstrijd.

Deze door Joey van der Hart in 2014 gevangen Bosbaanpapegaai is wel goed geland.

Deze karpers zijn in vuil water opgekweekt en doen daarna een jaar weerstand op in polderwater. Een beloftevol recept!

Deze kleine en ondervoede visjes (uitgezet in 2009 op de rivier Dender en kanaal Gent-Oostende) gaven naar verwachting zeer weinig rendement. Sterker, niet één van de pak 'm beet tweehonderd gefotografeerde jonkies werd ooit terug gemeld.

vaak karperonvriendelijke omstandigheden, verkeren, des te lastiger de overgang naar het buitenwater is, zeker als het om grote open wateren gaat. Blijf je dicht bij de aard van het beestje door meer natuurlijke omstandigheden na te bootsen dan zullen de resultaten ook beter zijn.

VLAAMSE PRAKTIJKEN

Terug naar het ideale uitzetgewicht. Hoe pakt het effect van uitzettingen eigenlijk uit als je juist onder de kilogram stuks-gewicht gaat zitten, dus kiest voor k1 of k2-vissen? Voor jullie begrip: dat zijn visjes tot hooguit 35 cm. In de jaren 1950 tot 1980 was het in Nederland (OVB) vrij gangbaar om (massaal) k1 tot k2 uit te zetten. Zover we kunnen nagaan had die 'strategie' destijds wisselend succes. In provincies in Vlaanderen (vooral Limburg), waar visserijbiologen een bepalende stem hebben als het om visstandbeheer gaat, worden in kanalen en vaarten nog altijd (ongemonitorde) uitzettingen gedaan met k1 tot hooguit k2 karpertjes. Dat gebeurt met een visie. De karpertjes moeten zich leren aanpassen aan de van de kwekerij totaal afwijkende omstandigheden. Hoe vroeger je die leerschool begint, hoe sterker je wordt. Feit is wel dat karpers van één of twee zomers nog midden in de fase van strenge natuurlijke selectie zitten (figuur 1) en dat betekent gemiddeld sowieso een hogere

uitval. Toch bieden wateren als het Albertkanaal aanknopingspunten om te zeggen dat dit beheer kan werken. Helaas ontbreken gegevens van SKP'en om dat te toetsen of te meten. Het bepalen van het effect van je uitzettingen is dan in veel gevallen natte vingerwerk en dat kan behoorlijk scheef gaan. In Vlaanderen 'wint' de kweker die

de beste prijs biedt. Ook worden uitzettingen vastgelegd op totaal-gewicht. Dan kom je al gauw niet goed uit met grotere uitzetkarpers, want er passen nu eenmaal minder stuks grote karpers in een bestelling in kilo's. Om te voorkomen dat er toch grote karpers worden geleverd wordt de laatste jaren niet langer besteld op leeftijdsklasse, maar op

Joris met een exemplaar van het befaamde 2001-rijentype, destijds verguisd vanwege het lage startgewicht (gem. 1.000 gram), maar nu een van de succesvolste uitzettingen ooit.

Voor het opbouwen van een gezond bestand aan grote karpers ben je in bijna alle gevallen het beste af met k3-vissen van 1.800-2.000 gram gemiddeld

gewichtsklasse. En om helemaal safe te spelen (wat betreft het tussendoor sluipe van joekels), wordt die gewichtsklasse bewust aan de lage kant gehouden. Steeds vaker wordt er dus een vinkje geplaatst bij de

gewichtsklasse '1 - 2 kg'. Trouwens, kwekers dienen zich te houden aan die opgelegde criteria. Slechts een klein percentage (foutmarge) mag afwijken van de gevraagde gewichtsklasse. Indien de afwijking te groot is, kan de verantwoordelijke de partij gewoon weigeren! Dit heeft ervoor gezorgd dat de gemiddelde Vlaamse uitzetkarper sinds pak 'm beet 2012 tussen de 1 en 2 kilogram zit. De recente uitzetlichtingen laten terugmeldingscijfers zien die niet onderdoen voor de cijfers van grotere, oudere uitzetkarpers van 2 – 3 kg. Over goed twee jaar zal blijken of ook die ukkie-lichtingen het Vlaams landelijk gemiddelde terugmeldingspercentage bij SKP'en met deugdelijke monitoring van 25 à 30% halen.

van die paar joekels die uit de tank komen, is onze voorlopige conclusie als het om overleving van uitzetkarpers gaat:

- Voor het opbouwen van een gezond bestand aan grote karpers ben je in bijna alle gevallen het beste af met k3-vissen van 1.800-2.000 gram gemiddeld.

Is dat het hele verhaal over de ideale uitzetspiegel? Nee, lang niet. Volgende keer zetten we graag nog enkele ontdekkingen op een rijtje. Daarbij kan een teaser en nadenker tegelijk niet ontbreken:

- De grootste karpers van veel wateren, of het nou om betaalwateren, circuitwateren of zelfs open water gaat, blijken overgezette oudere karpers te zijn! Toeval?

**Joris Weitjens en
Filip Matthys**

'FOTOLOOS'

Hoewel er volgens ons niets gaat boven SKP-monitoring zien wij zeker ook iets in het monitoren van 'fotoloze' k1/k2 uitzettingen vanaf vangst één. Dat levert ongetwijfeld veel waardevolle informatie op. Karpervissers zijn inmiddels wel gewend aan spiegelkarper(tje)s melden en het is dan slechts een kwestie van archiveren van de spiegelvangsten. Dergelijke monitoring kan zowel waarschuwen voor een onderbezetting als een overbezetting.

Filip met een natuurproduct van een Vlaams kanaal. Ook dergelijke originele schubkarpers kunnen uitstekend dienen als indicator van het karperbestand.

CONCLUSIE UITZETGROOTTE

Hoewel we elkeen die komt helpen bij uitzettingen de kick gunnen

Vitale Duitse k3 spiegel. (Maar uitzetten in het IJ is zeker geen garantie op mooie terugmeldcijfers...)